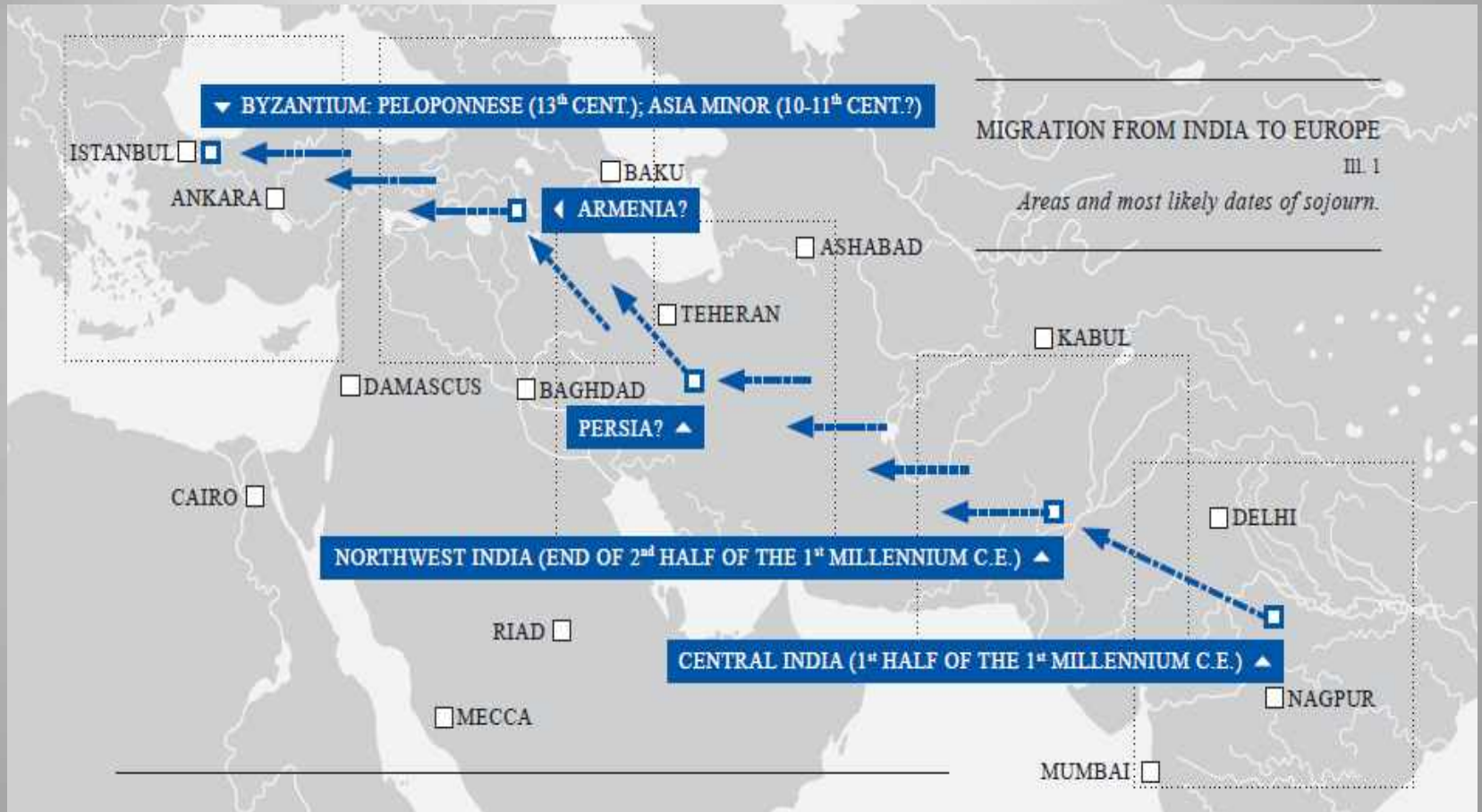

**LIETUVOS ROMAI:
istorinė apybraiža
ir kultūra**

Kaunas, 2020

Iš Indijos į Europą - 1

Iš Indijos į Europą - 2

TAUTOS PAVADINIMO KILMĖ

Daugėlyje Europos valstybių ir kalbų ši tauta vadinama panašiai:

Cygan – Rusijoje, Bulgarijoje;

Czigany – Vengrijoje;

Gitanes – Prancūzijoje;

Zigeuner – Vokietijoje;

Zingaro – Italijoje;

Ciganos – Portugalijoje;

Gitanos – Ispanijoje

Gypsies – Anglijoje.

„NELIEČIAMI“

Manoma, kad toks jų vardas viduramžiais yra kilęs Graikijoje. Čia veikė iš Mažosios Azijos kilusi krikščioniška sekta, kuri užsiėmė pranašystėmis, magija ir kuri buvo vadinama *atsinganos* – neliečiami, neliestini. Kai viduramžiais į Europą atvyko nematyti iki tol svetimšaliai, irgi užsiimantys burimais, jiems prigijo *atsinganos* pavadinimas.

„EGYPTIEČIAI“

Kitas pavadinimas apibūdina romus kaip egiptiečius, faraonus. Tuo metu dalis Artimųjų Rytų buvo vadinama Mažuoju Egiptu. Naujieji atsikėlėliai į Europą atvyko kaip tik iš tos pusės. Beje, tokia nuostata 1940 m. užfiksuota Vilniaus r. Kriaučiūnų kaime: „...čigonai yra tie egiptiečiai (faraonai), kurie kartu su žydais (izraelitais) perėjo per Raudonąją jūrą, kai Mozė ją laikinai pavertė sausuma. Faraonai galvojo, kaip čia bus, kai jiems reikės dirbti, ir jau norėjo grįžti. Tie faraonai, kurie perėjo, dabar klajoja. Tai iš tų faraonų kilo čigonai, iš tų, kurie suspėjo pereiti“.

Romai klajokliai

Čigonų atvykimas.

Autorius nežinomas. 1490 m. Freska

Politikos romų atžvilgiu istorija Europoje

(pagal J.-P. Liegois ir N. Gheorghe)

Trijų rūšių neigimo praktika:

- Atskyrimas (exclusion),
- Įkalinimas (containment),
- Asimiliacija.

„ĮSIBROVĖLIAI“

- 1506-1785, Italija – 147 aktai prieš čigonus;
- 1504, Prancūzija – karalius Liudovikas XII uždraudė romams gyventi jo šalyje, 1510 – įvedė mirties bausmė, vėliau- uždraudė rinktis drauge daugiau nei 3 žmonės;
- Nuo 1496, Vokietija – čigonai periodiškai skelbiami Krištaus išdavikais, Turkijos šnipais, plėšikais, vaikų grobikais. Už tokius tariamus nusikaltimus jie buvo išvaryti iš Vokietijos, baudžami mirtimi.

„NUSIKALTĒLIAI“

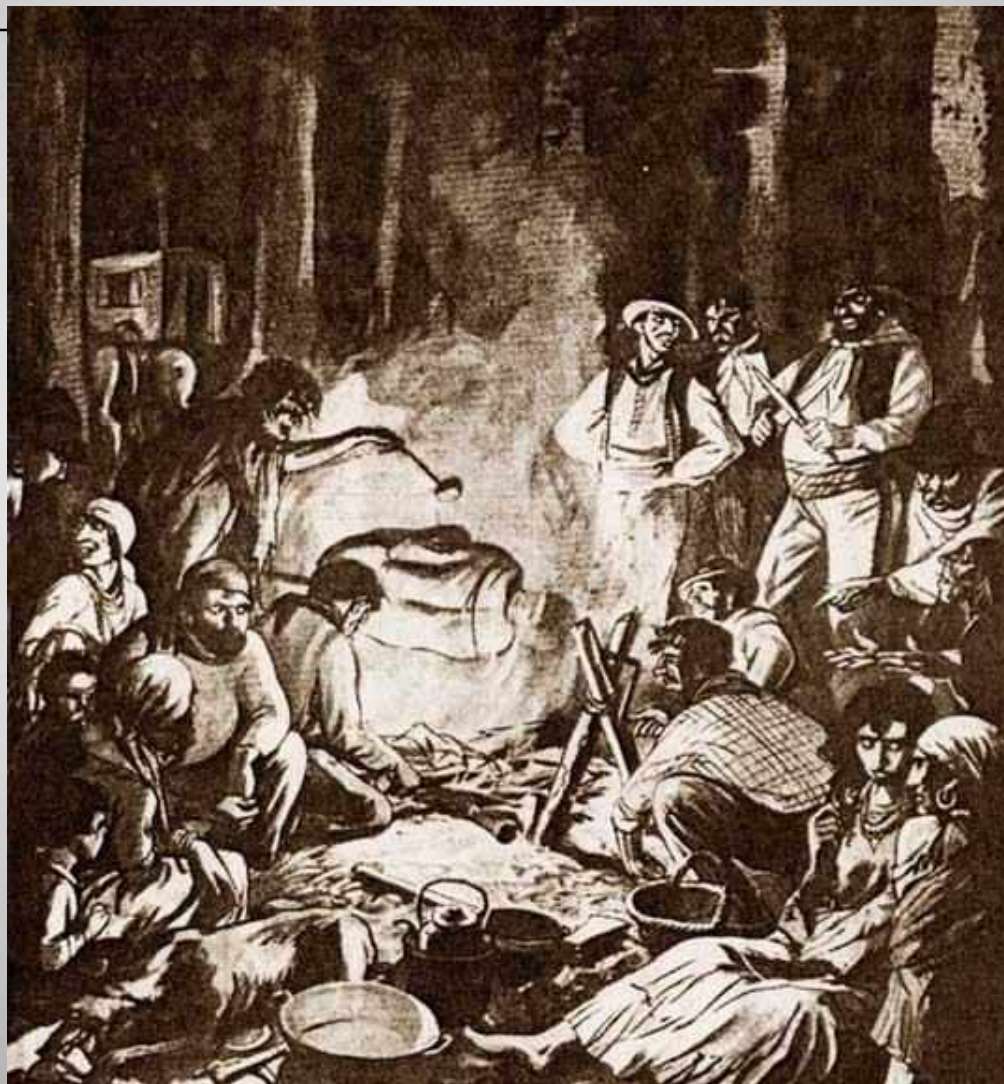
- 1721, Vokietija – imperatorius Karolis VI ģisakē išnaikinti čigonus vyrus, o moterims ir vaikams nukirsti vieną ausį;
- 1725, Prūsija – Frydrichas I pasmerkē mirčiai kievieną abiejų lyčių čigoną, vyresnį negu 18 m., sugautą Prūsijos teritorijoje;
- XVII-XVIII a. (pradžia), Nyderlandai, Šveicarija, Venecija – čigonų gaudynės-medžioklės

Edwin Long. "Ispanijos čigonai, maldaujantys Karalių Filipą III panaikinti įstatymą dėl jų tremties". 1872 m.

ROMŲ ĮVAIZDŽIO FORMAVIMAS.

Iliustracija iš Anglijos laikraščio. XIX a. pabaiga

ROMŲ HOLOKAUSTAS

Porajmos

Prarastų žmonių apskaičiavimai pagal šalis
 (Duomenys iš The Columbia Guide to the Holocaust)

Šalis	Prieškario romų gyventojų skaičius	Mažiausia žuvo	Daugiausia žuvo
Austrija	11.200	6.800	8.250
Belgija	600	350	500
Cekija (Bohemijos ir Moravijos protektoratai)	13.000	5.000	6.500
Estija	1.000	500	1.000
Prancūzija	40.000	15.150	15.150
Vokietija	20.000	15.000	15.000
Graikija	?	50	50
Vengrija	100.000	1.000	28.000
Italija	25.000	1.000	1.000
Latvija	5.000	1.500	2.500
Lietuva	1.000	500	1.000
Liuksemburgas	200	100	200
Nyderlandai	500	215	500
Lenkija	50.000	8.000	35.000
Rumunija	300.000	19.000	36.000
Slovakija	80.000	400	10.000
Tarybų Sąjunga (1939 m. teritorija)	200.000	30.000	35.000
Jugoslavija	100.000	26.000	90.000
Viso		130.565	285.650

ROMŲ HOLOKAUSTAS

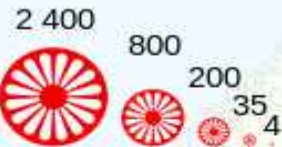

ROMAI EUROPOJE

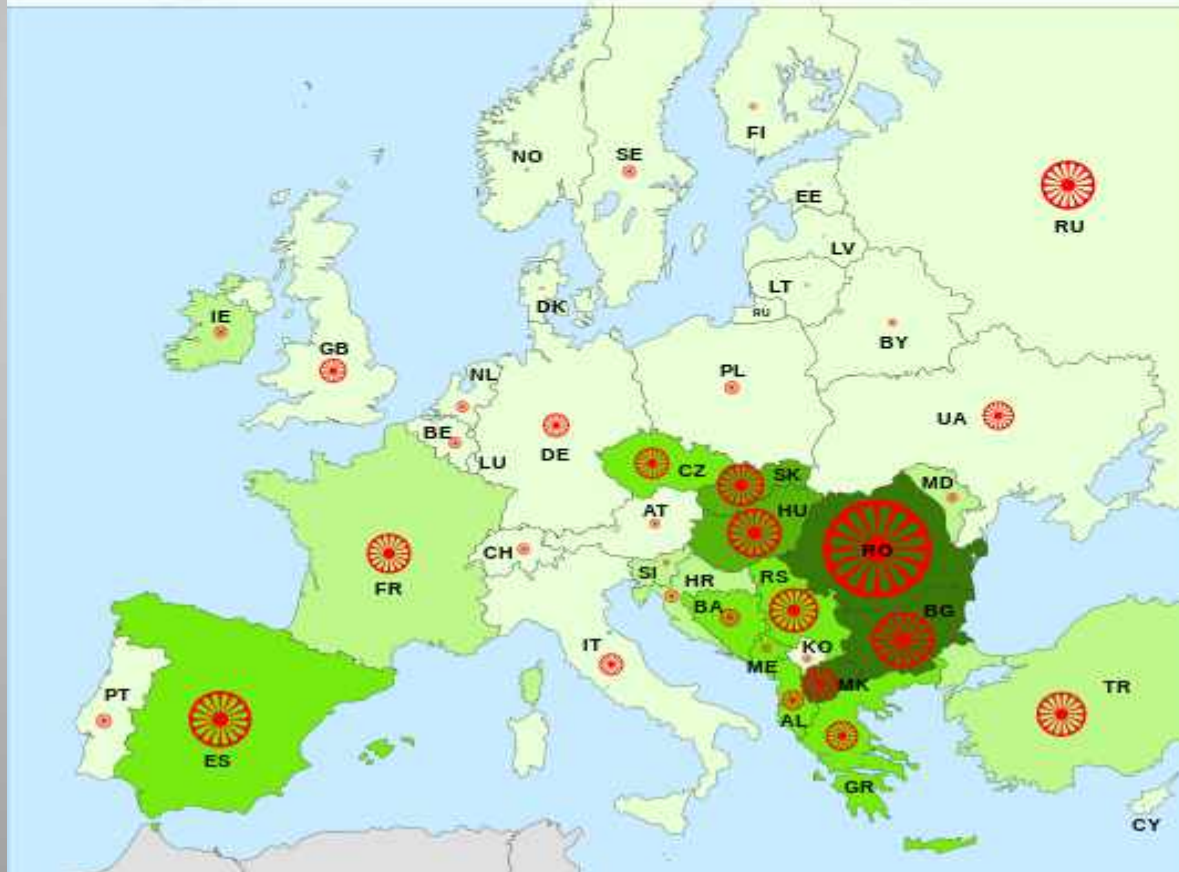
Les Roms en Europe en 2007

Estimation haute
Total : 9 175 000

Nombre de Roms par pays (en milliers)

Part des Roms dans la population des pays

AL	Albanie	100 000
AT	Autriche	25 000
BA	Bosnie-Herzégovine	80 000
BE	Belgique	35 000
BG	Bulgarie	800 000
BY	Biélorussie	15 000
CH	Suisse	35 000
CY	Chypre	1 500
CZ	Tchéquie	250 000
DE	Allemagne	140 000
DK	Danemark	4 000
EE	Estonie	1 500
ES	Espagne	800 000
FI	Finlande	12 000
FR	France	400 000
GB	Royaume-Uni	150 000
GR	Grèce	220 000
HR	Croatie	40 000
HU	Hongrie	600 000
IE	Irlande	35 000
IT	Italie	120 000
KO	Kosovo	20 000
LT	Lituanie	4 000
LU	Luxembourg	150
LV	Lettonie	8 000
MD	Moldavie	25 000
ME	Monténégro	20 000
MK	Macédoine	250 000
NL	Pays-Bas	35 000
NO	Norvège	4 000
PL	Pologne	45 000
PT	Portugal	50 000
RO	Roumanie	2 400 000
RS	Serbie	500 000
RU	Russie	600 000
SE	Suède	40 000
SI	Slovénie	10 000
SK	Slovaquie	450 000
TR	Turquie	500 000
UA	Ukraine	200 000

ROMAI LIETUVOJE: atvykimas

- Manoma, kad į Lietuvą čigonai atkeliavo iš Lenkijos per Gudiją apie XV a.
- Pirmoji vieta, kur, pasak istorikus, sustojo čigonų taboras, yra Šalčininkų rajonas, netoli Eišiškių.

Arkliai, bričkos, sijonai...

ROMAI LIETUVOJE: privilegijos

- Politika romų atžvilgiu Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje: 1501 m. gegužės 25 d. Lietuvos didysis kunigaikštis Aleksandras patvirtino čigonų privilegijas – laisvę ir teisę kilnotis bei savivaldą su išsirinktu vyresniuoju vaitu Vasilijumi. Tos privilegijos buvo stengtasi laikytis. Tiesa, čigonai privalėjo laikytis nustatytų pareigų.

Čigonų vyresniųjų institucija

- XVI-XVIII amžiuje šioje Europos dalyje (ir Vengrijoje) egzistuoja unikalus reiškinys – čigonų vyresniųjų institucija. Lenkijos-Lietuvos valstybėje juos skirdavo karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis. Čigonų vyresnieji buvo savotiški valdžios ir bendruomenės tarpininkai. L. Mrozas yra nustatęs 17 čigonų vyresniųjų, kurie valdė XVII-XVII amžiuje.
- Lenkijoje čigonų tarpe buvo renkamas karalius.

ROMAI LIETUVOJE: XIX – XX a. pradžia

- Lietuvą okupavus carinei Rusijai, dauguma čigonų išvyko. Manoma, kad čia jų liko apie 1500.
- Čigonų užsiėmimai:
 - žemdirbystė,
 - Amatai, ypač kalvystė,
 - Arklių prekyba,
 - Moterys – būrimas, elgetavimas.

ROMAI LIETUVOJE: XIX – XX a. pradžia

- XIX a. septintame dešimtmetyje į Lietuvą atvyko čigonų iš Rumunijos ir Vengrijos.
- XX a. ketvirtame dešimtmetyje pastebėtas čigonų polinkis į sėslumą: Kaune, Panevėžyje, Alytuje ir kitur jie pirko ir statėsi namus, vaikai lankė mokyklas.
- Visi čigonai turėjo Lietuvos pilietybę, pasą.

ROMAI LIETUVOJE: socialistinė sistema

- Sovietmečiu čigonai dirbo vairuotojais, šaltkalviais, statybininkais, moterys – siuvėjomis, bet dažniausia likdavo namų šeimininkėmis.
- 1956 m. TSRS Aukščiausioji Taryba priėmė įsaką, draudžiantį klajoti. Visi čigonai privalėjo registruotis ir įsidarbinti, leisti vaikus į mokyklas. Tuo metu dauguma čigonų buvo aprūpinti gyvenamuoju plotu.
- Nemažą įtaka Lietuvos čigonų bendrijai turėjo oficialioji masinė kultūros politika.

Visa tai lėmė, kad bent jau oficialus čigono įvaizdis buvo teigiamas.

ROMAI LIETUVOJE: nepriklausomybės laikotarpis

- Romai pasijuto nepriklausomi nuo sistemos, nuo valstybės; valstybė turėjo kitus uždavinius ir prioritetus.
- Paskutinis XX a. dešimtmetis – romų savarankiško apsisprendimo periodas: gyvenu kaip noriu
- Rezultatai: neigiami stereotipai, atskirtis, diskriminacija iš visuomenės pusės, asocializacija – iš romų pusės.

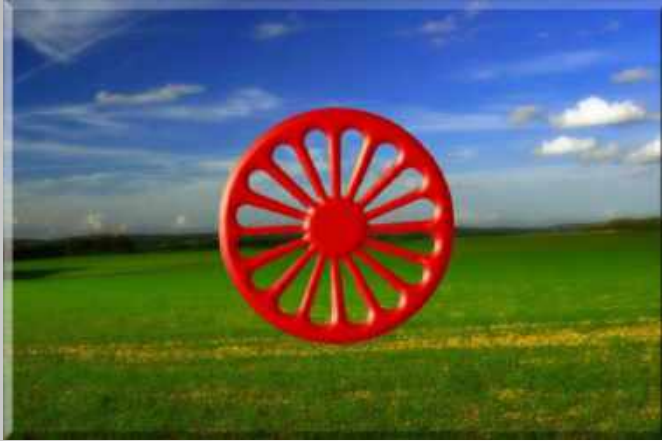
ROMŲ VISUOMENĖS CENTRAS

Viešoji įstaiga Romų visuomenės centras įsteigta 2001-07-19 vykdant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000-2004 metų romų integracijos į Lietuvos visuomenę programą. Pradėjo veikti 2001 m. rugsėjo 3 d.

Pagrindinis Centro tikslas – integruoti romų bendruomenę į mūsų šalies gyvenimą.

ROMŲ SIMBOLIAI

Romų vėliava vaizduoja raudoną 16 stipinų ratą mėlyname ir žaliame fone. 16 stipinų ratas, kaip išaiškėjo, Indijoje vadinamas chakra. Jis atvaizduotas vėliavoje kaip priminimas apie romų indišką kilmę ir ilgą kelią iš Indijos į Europą. Mėlyna ir žalia spalvos simbolizuoja dangų ir žolę, asocijuojamus su romų klajoklių praeitimi.

Pirmas pasaulinis romų kongresas, inicijuotas organizacijos Romani Sąjunga, prasidėjo 1971 m. balandžio 8 dieną Londone. Jis patvirtino vėliavą, himną Tarptautinės romų dienos datą. Buvo nutarta, kad tą dieną kasmet bus pagerbti visi romai – Holokausto aukos. Romų himnu tapo populiari daina „Dželem, dželem“ („Aš klajojau, aš klajojau“), sukurta serbo Žarko Jovanovič.

KULTŪRA

Romai puoselēja savo kalbą ir kultūrą:

- Dauguma žino gimtąją kalbą;
- Romų muzika, šokis, daina – jų vertybės;
- Romų folkloras – pasaulinės kultūros dalis, jų “vizitinė kortelė”

Romantizuojami romai būna tik kinofilmuose

INTEGRACIJA KAIP STRATEGIJA

- 2000 m. priimta pirmoji vyriausybinių Romų integracijos į Lietuvos visuomenę programa 2000 – 2004 metams.
- 2007 m. pradėta rengti ir 2008 m. priimta antroji programa – 2008 – 2010 metams, tačiau 2009 m. vykdymas sustabdytas.
- 2012 m. pagaliau pasirodo Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2012-2014 metų veiklos planas.

ES POLITIKA

- 2011 m. balandžio 5 d. Europos Komisija priėmė komunikatą “Dėl Europos Sąjungos romų nacionalinių strategijų plano iki 2020 metų
- Išskiriamos keturios prioritetinės sritys, kuriose turi būti vykdoma romų integracija ir kuriose romų bendruomenė patiria didžiausią diskriminaciją:
 1. Būstas;
 2. Švietimas;
 3. Įdarbinimas;
 4. Sveikatos apsauga.

Ačiū už dėmesį